

Силабус курсу
Сучасна теорія справедливості

Освітній ступінь – *магістр*
Галузь знань *03 Гуманітарні науки*
Спеціальність *033 Філософія*
Освітньо-професійна програма *Філософія*
Кількість кредитів – 4
Рік підготовки, семестр – 1 рік, I семестр
Компонент освітньої програми: *обов'язковий*

Дні занять:
Консультації:

Мова викладання: *українська*

Керівник курсу
канд. філос. наук, доцент Левкулич Василь Васильович
Контактна інформація: *levkulych@ukr.net*

Опис дисципліни

Актуальність курсу сучасної теорії справедливості пояснюється потребою в засвоєнні, осягненні сучасних тенденцій реалізації справедливості як ідеї, принципу для визначення статусу людини та суспільства. На сьогодні справедливість вважається саме тією фундаментальною основою, на підставі якої функціонує соціальна практика, правова система держави тощо. При цьому в сучасній філософській думці уявлення про справедливість різняться. Тому важливо не просто їх зрозуміти та порівняти, але й визначити перспективи застосування тієї чи іншої концепції в майбутньому.

Метою курсу є формування уявлень про сучасне філософське підґрунтя справедливості як ідеї, принципу та суспільної практики, в тому числі крізь призму основних дослідників теорії справедливості, а також особливостей розвитку сучасного суспільства.

Навчальний контент

	Теми	Результати навчання
	<i>Змістовий модуль 1. Основні концепції справедливості в філософському дискурсі</i>	
1	ТЕМА 1. Ретроспективний аналіз феномену справедливості	<i>Розуміти особливості інтерпретації концепції справедливості в основні періоди розвитку філософії: Античність, Середньовіччя, Новий час та Просвітництво, німецька класика (І. Кант та Г. Гегель), неокантіанство та неогегельянство.</i>
2	ТЕМА 2. Соціально-філософський аналіз феномену справедливості	<i>Знати природу, основні характеристики справедливості як соціокультурного феномену, суспільноцентричний та індивідоцентричний підходи в розумінні справедливості; детермінанти функціонування справедливості в суспільному</i>

		<i>житті людей: мораль, держава, законодавство, соціальний захист громадян; функції соціальної справедливості в сучасному цивілізованому демократичному суспільстві.</i>
3	ТЕМА 3. Критика ліберальної теорії справедливості (марксизм та фемінізм)	<i>Вивчити та зрозуміти особливості критики ліберальної теорії справедливості в марксизмі та фемінізмі: закони суспільного розвитку за К. Марксом; лібералізм та експлуатація людини людиною; ліберальна справедливість та відчуження людини; пригнічення, домінація та реалізація справедливості в фемінізмі; критика ліберальної дихотомії приватного та публічного; справедливість та подолання сексизму.</i>
4	ТЕМА 4. Теорія справедливості Джона Роулза	<i>Розкрити особливості теорії справедливості Дж. Роулза: справедливість як чесність. «Основні суспільні інститути» як предмет теорії справедливості; застосування методу гіпотетичного договору (Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Кант) у теорії справедливості; справедливість та благо; принципи справедливості для ліберального суспільства; інститути конституційної демократії та їх соціальна політика.</i>
5	ТЕМА 5. Ліберальна концепція справедливості Роберта Нозіка	<i>Знати специфіку ліберальної концепції справедливості Р. Нозіка: принципи справедливості; справедливість і свобода; етичний смисл теорії справедливості.</i>
6	ТЕМА 6. Інструментальний лібералізм Давида Готієра	<i>Сформувати комплексне уявлення про теорію справедливості Д. Готієра: раціональність як основа справедливості; максимізація переваги та ситуації вибору; «теорія раціональної домовленості»; рівновага та оптимальність домовленості; стратегічна раціональність та рівень кооперації; ціннісні установки індивідів; раціональна мораль в теорії справедливості.</i>
	<i>Змістовий модуль 2. Практичні аспекти реалізації теорії справедливості на сучасному етапі розвитку суспільства</i>	
8	ТЕМА 7. Комунітаристський підхід до трактування справедливості	<i>Знати специфіку комунітаристського підходу до справедливості: сутність та різновиди сучасного комунітаризму (М. Сандел, М. Уолцер, Ч. Тейлор, А. Макінтайр); критика автономності особи в ліберальній концепції справедливості; критика соціального атомізму та моральна норма суспільності; проблема співвідношення справедливості та</i>

		<i>блага в комунітаризмі; держава та політика загального блага.</i>
9	ТЕМА 8. Комунікативний дискурс справедливості (К.-О. Апель, Ю. Габермас)	<i>З'ясувати особливості комунікативного дискурсу справедливості в філософії К.-О. Апеля та Ю. Габермаса: сутність деліберативної демократії та ідея справедливості; комунікативний процес та істинна справедливість; справедливість та етика дискурсу; інституціоналізація комунікативних практик як завдання справедливого демократичного суспільства; справедливість, солідарність та суспільний консенсус.</i>
10	ТЕМА 9. Розуміння справедливості в герменевтиці Поля Рікьора	<i>Вивчити теорію справедливості П. Рікьора: справедливість як моральне правило та як інститут; безпристрасність як головна характеристика справедливості; самість, діалог та дискурс справедливості; справедливість як прагнення до благого життя; оптатив та імператив справедливості; предикати благого та обов'язкового в справедливості.</i>
11	ТЕМА 10. Етос справедливості	<i>Розкрити сутність сучасного етосу справедливості: відповідальність, довіра, бажання як інструменти справедливості; феномен довіри: деонтологічний та утилітаристський аспекти; прагматика довіри в функціонуванні суспільних інститутів; справедливе як об'єкт бажання, прагнення, нестачі; проблема Іншого як сфера поєднання справедливості та бажання.</i>
12	ТЕМА 11. Реалізація принципу справедливості в праві	<i>Сформувати комплексне уявлення про реалізацію принципу справедливості в праві: справедливість як основоположний принцип права, її зв'язок з іншими принципами права; справедливість як правова цінність; ідея справедливості в правотворчості; справедливість як основа правозастосовної практики; справедливість в концепції правової держави та громадянського суспільства.</i>
13	ТЕМА 12. Ідеал справедливості та соціальна практика	<i>З'ясувати особливості сучасного розуміння справедливості в системі соціальної практики: ідеал справедливості як регулятивний принцип соціальних взаємодій; реалізація справедливості в функціонуванні соціальної держави; розподіл доходів, підвищення рівня добробуту населення, система соціального забезпечення та соціального захисту як прояви втілення ідеалу справедливості.</i>

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОП	Програмні компетентності
ЗК1	Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач.
ЗК3	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.
ЗК4	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК6	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.
ЗК8	Здатність до абстрактного мислення, оперативного аналізу значних масивів тексту, генералізації їх в загальну смислову структуру, формування достатньої аргументації та верифікації реальних фактологічних даних.
ФК1	Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук.
ФК2	Володіння спеціалізованими знаннями в межах певної філософської проблематики, системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою.
ФК5	Розуміння зв'язків спеціалізації не лише з іншими напрямками філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками.
ФК6	Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.
ФК7	Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методологією герменевтики.
ФК10	Вміння розробляти соціально-гуманітарні проекти на основі використання спеціальних філософських методів.
ФК12	Здатність бути активним учасником фахової комунікації, будувати аргументи, відстоювати власну позицію.
ФК14	Здатність фахово прогнозувати розвиток процесів у соціально-гуманітарних сферах з урахуванням регіонального фактору.

Літературні джерела

1. Аристотель. Никомахова етика. Сочинения в 4 т. Т. 4 / пер. с древнегреч. М.: Мысль, 1983. С. 53-293.
2. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2000. 96 с.
3. Гаек Ф.А. Конституція свободи. Львів: Літопис, 2002. 556 с.
4. Гьофнер Й. Християнське суспільне вчення. Львів: Свічадо, 2002. 304 с.
5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. М.: Канон, 1996. 432 с.
6. Йонас Г. Принцип ответственности. Опыт этики для технологической цивилизации. М.: Айриспресс, 2004. 480 с.

7. Канарш Г.Ю. Социальная справедливость: философские концепции и российская ситуация: монография. М.: Изд-во Московского гуманитарного университета, 2011. 236 с.
8. Левкулич В.В. Справедливість як соціокультурний феномен: монографія. Ужгород: Видавничий дім Гельветика, 2018. 480 с.
9. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали. М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. 384 с.
10. Нозик Р. Анархия, государство и утопия. М.: ИРИСЭН, 2008. 424 с.
11. Рікер П. Право і справедливість. К: Дух і літера, 2002. 216 с.
12. Ролз Дж. Теорія справедливості. К.: Основи, 2001. 822 с.
13. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. *Трактаты*. М.: КАНОН-пресс, Кучково поле, 1998. С. 195-322.
14. Современный либерализм: Ролз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел, Тейлор, Уолдрон. М.: Дом интеллектуальной книги, Прогресс-Традиция, 1998. 248 с.
15. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. СПб.: Наука, 2000. 380 с.
16. Хайек Ф.А. Право, законодательство и свобода: современное понимание либеральных принципов справедливости и политики. М., 2006. 644 с.
17. Хеффе О. Справедливость: Философское введение. М.: Праксис, 2007. 192 с.

Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: поточний, проміжний (модульний) та підсумковий види контролю.

Формами поточного контролю є: самостійна робота, стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією. Форма модульного контролю: контрольна робота. Форма підсумкового семестрового контролю: екзамен.

Для оцінювання знань студентів використовуються методи усного контролю та письмовий контроль.

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Поточний контроль знань здійснюється за складовими: перевірка знань студента на практичних заняттях і контроль за виконанням індивідуальних завдань та самостійної роботи. Модульне контрольне оцінювання проводиться в письмовій формі. Максимальна кількість балів за нього – 50 балів. Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100.

Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у відповідності до розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в усній формі. Максимальна оцінка з підсумкового контролю становить 100 балів.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (теми 1-6) усне опитування, тести, завдання	30
Модуль 2 (теми 7-12) усне опитування, тести, завдання	30
Есе, реферат (теми 1-12)	10
Підсумковий контроль (теми 1-12) – тести, завдання	30